

ACTIVITATEA LUI VASILE GOLDIȘ PENTRU UNIREA TRANSILVANIEI CU ROMÂNIA

ION ȘENDRULESCU

Unirea Transilvaniei cu România, înfăptuită acum o jumătate de veac, în decembrie 1918, este un act de mare importanță istorică pentru poporul român, prin ea desăvârșindu-se unitatea politică a statului român creat în 1859.

La făurirea acestui măreț act național au contribuit din plin masele largi populare din întreaga țară, în frunte cu o serie de oameni politici și cărturari, susținători ai intereselor naționale ale poporului român. „Unirea — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al C.C. al P.C.R. și președinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România — a fost încununarea victorioasă a luptei seculare dusă de cele mai înaintate forțe ale poporului român din Moldova, Muntenia și Transilvania, de cărturarii și marii gânditori ai neamului, a activității desfășurate de elementele revoluționare, de militanții socialiști, a aspirațiilor și voinței întregului popor român”¹.

Printre cei care au adus o contribuție de seamă la înfăptuirea unirii teritoriilor românești de peste Munții Carpați cu România se numără și profesorul și omul politic Vasile Goldiș.

Născut la 25 noiembrie 1862 în satul Seleuș, din comitatul Arad, ca fiu al preotului Isaia Goldiș, el și-a făcut studiile primare în Inău, în Pănatul Nou și la școala evanghelică din Arad, iar pe cele secundare la Liceul de stat din același oraș, unde exista și o catedră de limba română².

Terminându-și studiile liceale în anul 1881 ca premiant I „cu eminentă”, Vasile Goldiș și-a început studiile universitare la Facultatea de litere a

¹ Nicolae Ceaușescu, *O jumătate de secol de la marea epopee națională a Măvășeștilor*, Editura politică, București, 1967, p. 10—11.

² I. Clopoșel, *Figuri reprezentative de la noi. Notă introductivă. Vasile Goldiș*, Cluj, 1934, p. 43. Date biografice asupra lui Vasile Goldiș mai găsim și în alte lucrări: Silviu Dragomir, *Vasile Goldiș luptătorul și realizatorul politic*, Sibiu, 1936; I. Lupaș, *Trei generații în politica românească din Ardeal*, Sibiu, 1926.

Universităţii din Budapesta, le-a continuat la Universitatea din Viena (anul II şi III) şi le-a terminat tot la Budapesta, alegîndu-şi ca studii de bază istoria universală şi limba latină. În anul 1885 a fost membru al corpului didactic de la Liceul model de stat din Budapesta, unde se pregăteau profesori pentru şcolile secundare, însă la stăruinţele episcopului Popazu de la Caransebeş a venit ca profesor la Şcoala normală confesională din acel oraş, unde „a învăţat temeinic gramatica românească, a studiat literatura şi istoria noastră, cu o sârguinţă de fier, şi a început să urmărească cu atenţie dezvoltarea politică a României independente”³.

În timpul politicii de asupraire naţională promovată de cercurile guvernante de la Budapesta, V. Goldiş a avut prilejul să cunoască „toată gama de decepţii ale contemporanilor săi mai bătrîni”⁴ şi, pe măsură ce şi-a lărgit orizontul prin studii şi experienţă, s-a convins pe deplin de nedreptatea ce se făcea poporului român, care constituia majoritatea populaţiei din teritoriile de peste Carpaţi.

În notele sale din tinereţe, el recunoaşte solidaritatea naţională ca „o primă condiţie a succesului” în lupta împotriva asuprairii naţionale. „Rău facem cu toţii cînd ne înstrăinăm unii de alţii prin urite certuri personale”⁵ scria Vasile Goldiş.

De la Şcoala normală a eparhiei din Caransebeş, unde a funcţionat ca profesor de istorie, Vasile Goldiş a trecut în toamna anului 1889 ca profesor de istorie şi de limba latină la Liceul „Andrei Şaguna” din Braşov, unde a funcţionat 12 ani⁶.

În timpul activităţii profesorele, desfăşurate la Caransebeş, Vasile Goldiş şi-a făcut şi ucenicia politică, ca secretar politic al generalului Traian Doda⁷, unul dintre apărătorii intereselor românilor din monarhia austro-ungară. Acest început l-a continuat la Braşov, participînd activ la cenaclul condus de Diamandi Manole şi de profesorul Ghiţă Pop, iniţiindu-se încetul cu încetul în tainele politicii româneşti⁸.

În anul 1893, devenind membru al Partidului Naţional Român din Transilvania, Vasile Goldiş a intrat în arena vieţii politice, ca apărător al intereselor poporului român. În acest sens a publicat în ziarul „Tribuna” din Sibiu diverse foiletoane, în care dezaproba politica pasivistă dusă de conducerea Partidului Naţional Român, a colaborat activ la ziarul „Tribuna poporului” scoasă de I. Rusu-Şirianu la Orăştie şi apoi la Arad, iar în anul 1895 a participat ca delegat la Congresul naţionalităţilor⁹ ținut la Budapesta.

În 1900, unchiul său, Iosif Goldiş, fiind ales episcop al diocesei Aradului, Vasile Goldiş a primit invitaţia făcută de amicii săi politici în frunte cu pro-

³ Silviu Dragomir, *op. cit.*, p. 5.

⁴ *Ibidem.*

⁵ *Ibidem.*, p. 6.

⁶ I. Clopoşel, *op. cit.*, p. 44.

⁷ Silviu Dragomir, *op. cit.*, p. 6.

⁸ *Ibidem.*, p. 6–7.

⁹ *Ibidem.*, p. 8.

fesorul Vasile Mangra de la Seminarul teologic din Arad și s-a mutat în acel oraș, ca secretar consistorial¹⁰. Aici, împreună cu I. Rusu-Șirianu au dat o nouă dezvoltare ziarului „Tribuna poporului“, atrăgând colaboratori de seamă, ca: Octavian Goga, I. Lupaș, Ghiță Pop, Sever Bocu ș.a., făcînd-o să devină „o înaltă tribună de politică românească“¹¹.

Venirea lui Vasile Goldiș la Arad a avut loc într-un moment cînd centrul politic de apărare a intereselor poporului român începea să se mute de la Sibiu în acel oraș, unde politica devenise o preocupare de căpetenie¹². În acest frumos oraș de pe malul Mureșului el a desfășurat o activitate politică intensă, pusă în slujba cauzei românești. În 1903 a condus campania pentru alegerea episcopului Aradului, iar în 1905 a participat la conferința națională a Partidului Național Român, care s-a ținut la Sibiu și care a decretat „modificarea politicii pasiviste, prin transpunerea luptei în însăși incinta parlamentului unguresc din Budapesta“¹³. Cu acel prilej a fost ales membru al Comitetului de conducere al Partidului Național Român¹⁴.

În anul 1906, cînd guvernul de coaliție de la Budapesta a intensificat ofensiva împotriva naționalităților și a pus în aplicare un nou plan de oprimare, Vasile Goldiș a fost ales deputat în circumscripția Radna. În această calitate a dus o luptă consecventă împotriva legilor școlare ale lui Apponyi, organizînd adunări populare și redactînd majoritatea moțiunilor care erau îndreptate împotriva politicii național-șovine. Cînd s-au dezbătut în parlamentul din Budapesta legile școlare ale lui Apponyi, Vasile Goldiș a rostit 22 de discursuri împotriva acestor legi. Declarațiile programatice și răspunsurile la mesaj, prin care se fixa atitudinea Partidului Național Român din Transilvania față de politica guvernului maghiar, au fost redactate de cele mai multe ori tot de Vasile Goldiș¹⁵.

În 1910 a participat la tratativele pe care le-a dus contele Tisza cu fruntașul român dr. Ioan Mișu, apărînd interesele românilor din monarhia austro-ungară. În ianuarie 1911, conducerea Partidului Național Român din Transilvania, apreciind că nu mai putea avea încredere în „Tribuna“, a editat la Arad ziarul „Românul“, sub conducerea lui Vasile Goldiș. O dată cu apariția acestui ziar, s-au conturat două orientări politice: „a intransigenților“, care, mergînd pe linia vechii „Tribune“, nu acceptau nici un fel de înțelegere cu guvernul maghiar, și cea a fruntașilor cu poziții economice în conducerea instituțiilor culturale, înclinați să facă concesii, între care cea mai importantă era mărirea mandatelor în dietă¹⁶.

¹⁰ I. Clopoșel, *op. cit.*, p. 46.

¹¹ *Ibidem*, p. 46–47.

¹² Silviu Dragomir, *op. cit.*, p. 9.

¹³ *Ibidem*, p. 10.

¹⁴ *Ibidem*, p. 11.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ D. Vatamanic, *Ioan Slavici și lumea prin care a trecut*, București, Edit. Academiei, 1968, p. 446–447.

Prin ziarul „Românul“, V. Goldiș a demascat politica de asuprire națională dusă de guvernul de la Budapesta și a criticat sever pe unii lideri ai Partidului Național Român care manifestau tendințe conciliatoare față de guvernele de la Budapesta și Viena. A fost adoptat un program politic și cultural de luptă care urmărea în esență „desprinderea Transilvaniei de Ungaria și unirea tuturor românilor într-o singură țară”¹⁷. Această idee a fost sprijinită și prin declarația-manifest apărută în același ziar, la 1/14 noiembrie 1912, sub semnătura „a peste 40 de scriitori și literați”¹⁸.

În cadrul discuțiilor purtate în 1913–1914 între reprezentanții guvernului maghiar și Partidul Național Român a fost adoptat ca bază de discuție memoriul elaborat de Vasile Goldiș, memoriu din care se desprindea ideea că „tratativele și eventuala tranzacțiune politică să se facă de la națiune la națiune, de la egal la egal”, iar existența și activitatea Partidului Național Român erau socotite de V. Goldiș ca „singura garanție a posibilității unei îndreptări spre bine a soartei poporului românesc în statul ungar” și se cerea să fie asigurate în viitor¹⁹.

În timpul primului război mondial, Vasile Goldiș s-a afirmat ca un luptător dîrz pentru apărarea drepturilor românilor din Austro-Ungaria. Alături de alți fruntași ai Partidului Național Român, ca: dr. Vasile Lucaciu, poetul Octavian Goga și Gh. Pop de Băsești, V. Goldiș a combătut concepția prohabzburgică a lui Al. Vaida, autorul unui manifest prin care îndemna poporul român „să răspundă cu credință la ordinul monarhului” privind mobilizarea la război²⁰.

În același timp, Vasile Goldiș a urmărit cu atenție noua orientare politică a României, vizita țarului Nicolae al II-lea al Rusiei la Constanța, excursia făcută de Ionel Brătianu, șeful guvernului român, la Predeal, împreună cu ministrul rus Sazonov, precum și evenimentele dramatice care au urmat după asasinarea arhiducelui Francisc Ferdinand, moștenitorul tronului Austro-Ungariei.

La propunerea sa, Comitetul executiv al Partidului Național Român s-a întrunit la Budapesta și a hotărît „să întrerupă orice activitate politică, susținîndu-și însă integral programul politic, iar națiunea română revendicîndu-și cu neschimbată energie libertatea sa națională”²¹. Această hotărîre, citită în parlamentul din Budapesta de deputatul român Th. Mihali, a fost apreciată de istoricul Silviu Dragomir ca un mijloc de a feri „pe conducătorii națiunii române din Transilvania de greșeli” și de a scuti națiunea română de dincoace de Carpați „de aventuri și angajamente, care ușor i-ar fi putut săpa mormîntul”²².

¹⁷ *Destrămarea monarhiei austro-ungare (1900–1918)*, București, Edit. Academiei, 1964, p. 134.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Silviu Dragomir, *op. cit.*, p. 13.

²⁰ *Destrămarea monarhiei austro-ungare...*, p. 133.

²¹ Silviu Dragomir, *op. cit.*, p. 14.

²² *Ibidem*.

În 1915, cînd trimisul împăratului Francisc Iosif, deputatul Erzberger, a sondat terenul pentru o soluționare a problemei românilor din Transilvania, Vasile Goldiș a declarat că, în situația respectivă, nu se putea da un răspuns clar „deoarece partidul național a luat hotărîrea că se va abține de la orice declarație. Numai un congres al tuturor românilor—spunea el —, căruia i s-ar garanta libertatea de întrunire și exprimare a voinței sale, ar putea modifica hotărîrea luată de partid”²³.

La începutul anului 1917, cînd unii dintre oamenii politici români din Transilvania, în parte constrînși de autorități, au lansat un manifest prin care făceau cunoscut popoarelor civilizate că „nu vor să fie eliberați”, Vasile Goldiș a refuzat să semneze acest manifest, deoarece contravenea aspirațiilor poporului român din Transilvania²⁴.

În cursul lunilor mai, iunie și iulie 1917 au avut loc la Brașov, în Valea Jiului, la Timișoara și la Oradea puternice manifestații populare „pentru pace, pîine și votul universal”. Aceste acțiuni s-au intensificat sub influența evenimentelor revoluționare din Rusia și mai ales în urma victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie²⁵. Revoluția burghezo-democratică se extindea, cuprinzînd întreaga Transilvanie, creînd condiții favorabile luptei poporului român pentru desăvîrșirea unității politice.

În vara anului 1918, cînd războiul încă nu se terminase, Vasile Goldiș a redactat o lungă declarație, pe care urma s-o citească în parlamentul de la Budapesta deputatul român Ștefan Cicio-Pop. Considerînd că această declarație nu exprima voința întregului popor român din Transilvania, Vasile Goldiș și-a propus să elaboreze un nou memorandum, dar, evenimentele precipitîndu-se și Austro-Ungaria dînd semne de prăbușire, a renunțat la această idee²⁶.

În cursul lunii octombrie 1918, monarhia austro-ungară, în urma loviturilor cauzate de larma mișcare revoluționară și a înfrîngerilor militare suferite pe front, începe să se destrame.

În asemenea condiții, conducerea Partidului Național Român din Transilvania și Ungaria a ținut la 12 octombrie 1918 o întrunire la Oradea, la care au participat: Teodor Mihali, Ștefan Cicio-Pop, Al. Vaida-Voievod, Vasile Goldiș, A. Vlad, A. Lazăr, I. Suciu și I. Ciortaș. La această întrunire, Al. Vaida-Voievod a adus un proiect de declarație dactilografiat, însă cei prezenți, nefiînd de acord cu ea, au pus în discuție și-au adoptat declarația elaborată de Vasile Goldiș. În această declarație, precizîndu-se atitudinea poporului român față de Ungaria, se spunea: „Pe temelul dreptului firesc că fiecare națiune poate dispune, hotărî singură și liberă soarta ei — un drept care este acum recunoscut și de către guvernul ungar prin propunerea de armistițiu a monarhiei —, națiunea română din Ungaria și Ardeal dorește acum să

²³ Silviu Dragomir, *op. cit.*, p. 15.

²⁴ *Ibidem.*

²⁵ N. Adăniloiaie, *Formation de l'État National Roumain*, București, 1965, p. 100—101.

²⁶ Silviu Dragomir, *op. cit.*, p. 16.

facă uz de acest drept și reclamă în consecință și pentru ea dreptul ca, liberă de orice înfrîurire străină, să hotărască singură plasarea ei printre națiunile libere, precum și stabilirea legăturii de coordonare a ei cu celelalte națiuni libere”²⁷.

Parlamentul și guvernul Ungariei nu erau considerate „ca reprezentante ale națiunii române... la Congresul general de pace”, acest mandat fiind încredințat de românii din Transilvania și Ungaria „numai unor factori designați de propria lor adunare națională”²⁸.

În încheiere, declarația arăta că numai „organele delegate de adunarea națională sau alese din mijlocul ei” și Comitetul executiv al Partidului Național Român erau îndreptățite „să trateze și să hotărască în treburile care se raportează la situația politică a națiunii române”²⁹. Orice decizii luate fără aprobarea acestor organe erau declarate „nule și fără valoare”, iar națiunea română din monarhia austro-ungară cerea „afirmarea și valorizarea drepturilor nestrămutate și inalienabile, la deplina viață națională”³⁰.

În concluzie, din conținutul declarației elaborate de Vasile Goldiș și adoptată de Comitetul executiv al Partidului Național Român la 12 octombrie 1918 se desprind două idei importante: afirmarea dreptului de autodeterminare și necesitatea convocării unei adunări naționale care să desemneze reprezentanții națiunii române la Congresul de pace.

Vasile Goldiș se numără printre membrii fondatori ai Consiliului Național Român din Transilvania. Încă de la începutul lui octombrie 1918 el a participat la întâlnirea de contact, care a avut loc la Budapesta, între Comitetul Central Român al Partidului Social-Democrat din Ungaria și conducerea Partidului Național Român și unde ambele părți „s-au pronunțat favorabil pentru colaborarea celor două partide în cadrul unui consiliu comun”³¹. Acest consiliu, constituit la Budapesta sub numele de Consiliul Național Român, și-a început activitatea la 31 octombrie 1918 la Budapesta, iar la 2 noiembrie 1918 și-a mutat sediul la Arad, unde V. Goldiș era directorul ziarului „Românul”. Ca membru marcant al acestui consiliu, el a desfășurat o activitate susținută pentru unirea Transilvaniei cu România. În noiembrie 1918 Vasile Goldiș a redactat în numele Consiliului Național Român din Transilvania o notă, care a fost telegrafiată guvernului de la Budapesta. În această notă cerea să se recunoască deplină suveranitate Consiliului Național Român asupra teritoriilor locuite de români în Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, „și anume asupra a 23 de comitate și a părților române din alte trei”, subordonându-se autorității sale „toate instituțiile și administrațiile de stat de pe aceste teritorii, suspendându-se orice altă autoritate”³².

²⁷ „Românul”, nr. 1 din 26 octombrie/8 noiembrie 1918, p. 1.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Ibidem.

³¹ *Destrămarea monarhiei austro-ungare...*, p. 170.

³² „Românul”, anul VII (1918), nr. 5 din 1 noiembrie.

Acest memorandum, redactat în termeni categorici, era de fapt un ultimatum prin care națiunea română își revendica recunoașterea drepturilor sale legitime. Răspunsul din partea guvernului maghiar era așteptat pînă în ziua de 12 noiembrie 1918, ora 6 p.m.

Între timp, guvernul de la Budapesta, condus de Károly Mihali, semnează armistițiul cu reprezentanții Antantei la Belgrad și este nevoit să accepte să ducă tratative cu Consiliul Național Român. Aceste tratative s-au desfășurat în zilele de 13—15 noiembrie 1918 la Arad; din delegația Consiliului Național Român a făcut parte și Vasile Goldiș, alături de Ștefan Cicio-Pop, Aurel Vlad, Iosif Jumanca ș.a. În timpul discuțiilor purtate, conducătorul delegației guvernului maghiar, ministrul Oszkar Jászi, a oferit provizoriu doar „o autonomie cantonală de tip elvețian” și a cerut delegaților români să nu îngreueze tratativele „prin introducerea în discuție a problemelor de suveranitate sau politică externă”³³, atrăgîndu-le atenția să cumpănească cu rezervă situația internațională.

Vasile Goldiș, luînd cuvîntul în numele delegației Consiliului Național Român, a respins propunerile făcute de Oszkar Jászi, declarînd că: „națiunea română pretinde cu tot dreptul independența sa deplină de stat și nu admite ca acest drept să fie întunecat prin rezolvări provizorice...”.

„Națiunea română — sublinia el — recunoaște competența Congresului de pace la fixarea limitelor definitive reclamate de această națiune pentru statul său propriu, precum își ia obligația ca, față de celelalte popoare conlocuitoare pe acest teritoriu, să respecte principiile wilsoniene și este gata să asigure pentru fiecare popor condițiunile liberei dezvoltări naționale...”³⁴.

În propunerea făcută de delegația guvernului de la Budapesta, Vasile Goldiș vedea limpede negarea independenței de stat, cerută de românii din Transilvania. În asemenea împrejurări, Consiliul Național Român, neprimind propunerile făcute în numele guvernului respectiv, îi lăsa „plenitudinea răspunderii pentru evenimentele ce pot să urmeze...”³⁵. În încheierea cuvîntului său, Vasile Goldiș declara că Consiliul Național Român „...va face tot posibilul, ca să păstreze ordinea publică, siguranța averii și a vieții pe teritoriile locuite de români”³⁶.

Tratativele duse între delegații guvernului maghiar și reprezentanții Consiliului Național Român au mai continuat, dar fără a se ajunge la un rezultat favorabil românilor din Transilvania. Ele au fost rupte definitiv în ziua de 15 noiembrie 1918.

După eșuarea acestor tratative, Consiliul Național Român de la Arad a adresat un apel „Către popoarele lumii”, pe care l-a publicat în ziarul „Românul” sub semnătura lui Ștefan Cicio-Pop și Gh. Crișan. Redactarea acestui apel aparține, desigur, tot lui Vasile Goldiș.

³³ *Destrămarea monarhiei austro-ungare*, p. 180.

³⁴ „Românul”, nr. 7 din 3/16 noiembrie 1918.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*.

În partea introductivă a apelului se precizează că națiunea română din Transilvania „... a declarat voința sa de a se constitui în stat liber și independent spre a-și putea valida neclintit forțele sale în serviciul culturii și al libertății omenesti”³⁷. În continuare, după ce se face un scurt istoric al politicii de asuprire națională și socială din timpul dualismului austro-ungar, se arată că „trebuie să ne luăm dreptul nostru cu forța” și că „națiunea română... protestează înaintea lumii întregi împotriva guvernului maghiar, care o împiedică de la constituirea sa în stat liber și independent”³⁸.

Considerîndu-se națiunea română ca o expresie a întrupării „democrației celei mai desăvîrșite”, se precizează că aceasta „este gata a asigura fiecărui popor deplină libertate națională”, iar „organizarea sa în stat liber și independent o va întocmi pe temeiurile democrației”³⁹.

În partea finală a apelului amintit, puterile lumii sînt anunțate că națiunea română din Transilvania și Ungaria „este hotărîtă a pieri mai bine, decît a suferi mai departe sclavia și atîrnarea” și-și exprimă speranța că va fi ajutată de „întreg neamul românesc cu care una voim a fi de aci înainte în veci”⁴⁰.

În acest final răzbate puternic ideea desăvîrșirii unității politice a tuturor românilor pentru care milita Vasile Goldiș în acea vreme, împreună cu întregul popor român.

După ce Consiliul Național Român din Transilvania s-a transformat în Marele Sfat al Națiunii Române din Ungaria și Transilvania și a adresat manifestul „Către popoarele lumii”, mișcarea de eliberare națională a românilor de peste Munții Carpați s-a accentuat tot mai mult, atingînd punctul culminant la sfîrșitul lunii noiembrie 1918.

În condițiile extinderii acestei puternice mișcări de masă, cu un puternic caracter burghezo-democratic, Consiliul Național Român a convocat, la 18 noiembrie/ 1 decembrie 1918, Adunarea națională de la Alba-Iulia, care avea să hotărască unirea Transilvaniei cu România.

Un rol important în convocarea acestei adunări a reprezentanților românilor din Transilvania l-a avut și Vasile Goldiș. El a protestat împotriva părerii care se ivise la un moment dat în cadrul Consiliului Național Român de la Arad, ca „unirea să o proclame acel consiliu” și să se renunțe la Adunarea națională. Referitor la aceasta, Vasile Goldiș scria că marea Adunare de la Alba-Iulia a fost convocată „chiar împotriva încercărilor unor importanți factori ai Partidului Național Român, care cereau în ultimul moment să se renunțe la adunare”⁴¹.

³⁷ „Românul”, nr. 10 din 7/20 noiembrie 1918.

³⁸ Ibidem.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Vasile Goldiș, *Discursuri rostite în preajma unirii și la Asociația culturală „A S T R A”*, București, 1928, p. 21.

La această adunare au participat, în afară de cei 1 228 de delegați cu vot deliberativ, peste 100 000 de oameni din toate regiunile transilvane și din toate clasele sociale — între care și 7 000—10 000 muncitori ⁴².

Vasile Goldiș a combătut părerea că „Adunarea națională de la Alba-Iulia ar fi fost un fel de congres al Partidului Național Român din Ungaria și Transilvania” și o consideră „adunarea națiunii române din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș” ⁴³.

Descriind compoziția acestei adunări, Vasile Goldiș arăta că au fost reprezentate prin delegațiile lor „toate circumscripțiunile electorale din cele 27 de județe cu populațiune românească, fără considerare de partide” ⁴⁴. În afară de acești delegați, au fost invitați și-au venit acolo „toți episcopii celor două biserici românești”..., „delegații tuturor episcopiiilor desemnați de către consiliile eparhiilor ortodoxe și de către capitlurile bisericii unite”, societățile culturale românești, peste o sută de asociațiuni de tot felul, între care și asociațiunile învățătorilor confesionali români, cîte un reprezentant de la fostele școli secundare, normale și de la seminarii, delegații reuniunilor de meseriași, ai reuniunilor de femei, ai tinerimii universitare, ai ofițerilor români, studenți și studente ⁴⁵.

Prin urmare, în rîndurile celor 1 228 de delegați erau reprezentanți din diferite categorii sociale, care, în numele celor care i-au ales, urmau să ceară unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România.

Ținînd seama de o astfel de compoziție a delegaților și de cei peste 100 000 de reprezentanți ai românilor din teritoriile amintite, Vasile Goldiș a apreciat în mod just că Adunarea națională de la Alba-Iulia a reprezentat „cu adevărat conștiința națională a patru milioane de români” ⁴⁶.

În cadrul acestei mărețe adunări, prezidată de Gheorghe Pop de Băsești, Vasile Goldiș, în numele națiunii române din Transilvania, a făcut un bilanț politic istoric al perioadei de la 1848 la 1918, a dat o replică conducătorilor burgheziei române, care în adunarea de la Blaj de la 3/15 mai 1848 juraseră credință împăratului de la Viena și patriei (Austriei). Relevînd rezultatele acestui jurămint de credință, el a spus: „Împăratul ne-a înșelat, patria ne-a ferecat și ne-am trezit că numai credința în noi înșine, în neamul românesc ne poate mîntui: să jurăm credință de aci înainte numai națiunii române, dar tot atunci să jurăm și civilizației umane” ⁴⁷. De aici se vede că Vasile Goldiș, ca om politic și de cultură, cu vederi burghezo-democratice, se angaja să apere interesele națiunii române, care era dominantă în Transilvania, respectînd în același timp drepturile naționalităților conlocuitoare. Concepția politică a lui Vasile Goldiș cu privire la problema națională fusese conturată mai de mult. Astfel, într-o expunere pe care a făcut-o în 1911, în cadrul cercului „Darwin”, al radicalilor din Oradea, al cărui colaborator devenise, el se

⁴² Vasile Goldiș, *Discursuri rostite în preujma unirii...*, p. 21.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 22.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 24.

declara un adept al ideii de solidaritate națională a românilor de pe cele două versante ale Munților Carpați. În acest sens, el scria că „procedul politicii guvernamentale față de naționalități împiedică și democratizarea instituțiilor de stat. ... Toți românii culți, indiferent unde ar locui, se consideră ca membri ai aceleiași națiuni“⁴⁸.

După prezentarea raportului politic, Vasile Goldiș a expus din însărcinarea Consiliului Național Român proiectul de rezoluție cu privire la unirea românilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș cu frații lor din România.

Această misiune încredințată lui V. Goldiș avea în vedere nu numai calitățile sale oratorice și publicistice, ci și faptul că, în acel moment politic deosebit de important, el „reprezenta platforma mai largă de grupare atît a majorității P.N.R., cît și a majorității C.C.R. — P.S.D.U. în vederea înfăptuirii unirii Transilvaniei cu vechea Românie“⁴⁹.

De fapt, Vasile Goldiș, prin orientarea sa politică și cu sprijinul social-democraților, jucase un rol foarte activ alături de Aurel Lazăr și Ioan Suciu în pregătirea, organizarea și desfășurarea Adunării naționale de la Alba-Iulia.

În această rezoluție elaborată și expusă de Vasile Goldiș în fața delegaților consiliilor naționale și a celor peste 100 000 de reprezentanți ai românilor se preciza de la bun început că „Adunarea națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba-Iulia în ziua de 18 noiembrie (1 decembrie) 1918, decretază unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dînșii cu România“⁵⁰.

Propunînd unirea acestor teritorii cu România, Vasile Goldiș avea în vedere principiul că „națiunile trebuie să fie libere ca astfel între egale drepturi și condițiuni să poată încheia acea mare unire a popoarelor...“.

Declarîndu-se partizanul eliberării națiunilor și arătînd că lumea întregă recunoștea dreptul națiunii române din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș de a fi liberată, Vasile Goldiș cerea „unirea tuturor românilor într-un singur stat“⁵¹, exprimînd astfel dorința de veacuri a poporului român.

Pînă la întrunirea unei constituante, aleasă pe baza votului universal, teritoriile de peste Munții Carpați, locuite de români, care se uneau cu România, urmau să aibă o autonomie provizorie.

În rezoluție erau expuse principiile fundamentale pe care Adunarea națională de la Alba-Iulia le proclama pentru alcătuirea noului stat român, după cum urmează: a) deplina libertate națională pentru minoritățile conlocuitoare și dreptul de reprezentare în corpurile legiuitoare și la guvernarea țării, în proporție cu numărul lor; b) deplina libertate și autonomie confesională; c) votul universal, direct, egal și secret, în mod proporțional pentru

⁴⁸ *Destrămarea monarhiei austro-ungare...*, p. 115–116.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 186.

⁵⁰ I. Clopoșel, *Frământările unui an (1918)*, Sibiu, 1919, p. 71; vezi și „Românul“, anul VII, nr. 20 din 20 nov./3 dec. 1918, p. 4.

⁵¹ V. Goldiș, *Discursuri rostite în preajma unirii...*, p. 16–17.

ambele sexe, de la vârsta de 21 de ani, la reprezentarea în comune, județe și parlament; d) libertate desăvârșită pentru presă și dreptul de asocieri, întrunire și propagandă; e) reformă agrară radicală; f) asigurarea de drepturi și avantaje pentru muncitorii din industrie, așa cum există în cele mai avansate state industriale din Apus.

În continuarea rezoluției era exprimată dorința Adunării naționale de la Alba-Iulia ca Congresul de pace să asigure dreptatea și libertatea „pentru toate națiunile mari și mici” și să elimine în viitor „războiul ca mijloc pentru regularea raporturilor internaționale”⁵².

Participantii la marea Adunare națională de la Alba-Iulia salutau cu entuziasm eliberarea națiunilor care fuseseră subjugate de Austro-Ungaria. Ei cinsteau memoria celor care căzuseră în luptă pentru înfăptuirea unității politice a statului român⁵³.

În încheiere, rezoluția arăta hotărîrea Adunării naționale de a institui un „Mare Sfat Național Român, care va avea toată îndreptățirea să reprezinte națiunea română oricînd și pretutindeni față de toate națiunile lumii și să ia toate dispozițiunile, pe care le va afla necesare în interesul națiunii”⁵⁴.

Din analiza conținutului acestei rezoluții se desprind clar concepțiile social-politice burghezo-democratice ale lui Vasile Goldiș, autorul hotărîrilor adoptate de Adunarea națională de la Alba-Iulia, la 18 noiembrie/1 decembrie 1918. Relevîndu-i meritele în făurirea acestui mare act național, istoricul I. Lupaș spunea că Vasile Goldiș „... ar fi trebuit să-și ia în mod firesc rolul de conducere, chiar din ziua de 1 decembrie 1918”, dar „a fost cu destulă răbdare și modestie”⁵⁵.

Concepția burghezo-democratică a lui Vasile Goldiș în ce privește rezolvarea problemei naționale în România a fost subliniată și de I. Nistor, arătînd că acesta a cerut în Adunarea națională de la Alba-Iulia „să asigurăm tuturor indivizilor conlocuitori pe pămîntul românesc aceleași drepturi și aceleași datorii. Civilizațiunea care ne-a eliberat pretinde de la noi respectul pentru dînsa și ne obligă să înlăturăm din noul nostru stat orice privilegiu și să statornicim ca fundament al acestui stat munca și răsplata ei integrală”⁵⁶.

Acest principiu a fost susținut de Vasile Goldiș și în discursul pe care l-a rostit la 14 decembrie 1918, cînd a predat actul unirii în mîinile regelui Ferdinand I arătînd că „unirea integrală a națiunii române pe de o parte va trebui gradat să înfăptuiască egalitatea condițiunilor de viață pentru toți indivizii, care o alcătuiesc, pe de altă parte ea va trebui să se întemeieze pe principiul libertății și egalei îndreptățiri a neamurilor”⁵⁷.

⁵² I. Clopoșel, *op. cit.*, p. 72; vezi și „Românul”, anul VII, nr. 20, din 20 nov./3 dec. 1918, p. 4.

⁵³ *Ibidem.*

⁵⁴ *Ibidem.*

⁵⁵ I. Lupaș, *Trei generații în politica românească din Ardeal. Discurs rostit în Congresul Partidului Național Român ținut la Sibiu în ziua de 2 mai 1926*, p. 10.

⁵⁶ I. Lupaș, *Politica de unitate națională. Discurs la mesajul tronului*, 1923, p. 70. Vezi și V. Goldiș, *op. cit.*, p. 18.

⁵⁷ Vasile Goldiș, *op. cit.*, p. 27.

Rămânând consecvent apărător al principiului libertății naționale pentru toate popoarele, pe care îl susținuse încă din 1912⁵⁸, Vasile Goldiș a reafirmat în 1928 că a profesat această credință când făcea „parte dintr-un neam oprimat” și că n-a renegat-o și n-o reneagă⁵⁹.

Vasile Goldiș a fost un luptător activ pentru eliberarea națională a românilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș de sub dominația austro-ungară și pentru unirea lor cu România. El a avut o contribuție importantă în cadrul Consiliului Național Român din Transilvania pentru apărarea drepturilor naționale ale poporului român și a participat activ la pregătirea, organizarea și desfășurarea Adunării naționale de la Alba-Iulia, care a hotărât unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România, adunare socotită de el ca fiind a întregii națiuni române de peste Munții Carpați⁶⁰.

În activitatea desfășurată în această direcție el s-a bucurat de sprijinul social-democraților și al maselor largi populare.

Deși s-a pronunțat pentru respectarea drepturilor naționalităților conlocuitoare, Vasile Goldiș n-a pus însă problema republicii democratice și, lăsându-se influențat de sfaturile și indicațiile lui Ionel I.C. Brătianu, el a acceptat, alături de alți frunzași ai Partidului Național Român, ca unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România să fie făcută sub dinastia de Hohenzollern, față de care a depus jurământ de credință.

Cu toate aceste limite, care au dus la nerespectarea în întregime de către cercurile guvernante de la București și dinastie a principiilor fundamentale pentru alcătuirea noului stat român pe care le votase Adunarea națională de la Alba-Iulia⁶¹, Vasile Goldiș rămîne totuși un luptător activ pentru desăvîrșirea unității politice a statului și a poporului român, de la înfăptuirea căreia se împlinesc cinci decenii.

Caracterizîndu-i activitatea pe care a desfășurat-o în slujba poporului român, istoricul Silviu Dragomir scria că „Vasile Goldiș a fost cu adevărat un ursitor de gînduri pentru țară..., un luptător zi de zi..., un părinte al patriei”⁶².

Mărețul act național înfăptuit acum 50 de ani la Alba-Iulia și la care Vasile Goldiș și-a adus o deosebită contribuție face să vibreze și astăzi în inima fiecărui român cuvintele rostite de acest luptător pentru cauza poporului român: „Cu cît se vor strecura în cursul vremii veacurile — spunea el — (cu) atît mai luminos va pătrunde în conștiința națiunii române înfăptuirea de la Alba-Iulia și ca moment al celei mai noi file din viața ei și ca izvor în veci neseecat de înțeleaptă îndrumare pe cărarea desăvîrșirii și astfel a fericirii și măririi sale”⁶³.

⁵⁸ În lucrarea *A nemzetiségi Kérdésről* (Problema naționalității), Arad, 1912.

⁵⁹ V. Goldiș, *op. cit.*, p. 24–25.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 22.

⁶¹ *Destrămarea monarhiei austro-ungare...*, p. 187.

⁶² Silviu Dragomir, *op. cit.*, p. 16.

⁶³ Vasile Goldiș, *op. cit.*, p. 21.